

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Dagmar Nygrínové a soudců JUDr. Marie Turkové a JUDr. Jiřího Pally v právní věci žalobce: **J. H.**, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 1292/25, Praha 5, o kasační stížnosti žalované proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 4. 2. 2010, č. j. 36 Ca 23/2009 – 22,

t a k t o :

- I.** Kasační stížnost **se zamítá.**
- II.** Žádný z účastníků **nemá** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

O d ů v o d n ě n í :

Rozhodnutím žalované ze dne 4. 6. 2009, č. j. X, byla žalobci podle § 5 odst. 3 zákona č. 261/2001 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky účastníkům národního boje za osvobození, politickým vězňům a osobám z rasových nebo náboženských důvodů soustředěných do vojenských pracovních táborů a o změně zákona č. 39/2000 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky příslušníkům československých zahraničních armád a spojeneckých armád v letech 1939 až 1945 (dále jen „zákon č. 261/2001 Sb.“), ve spojení s § 101 písm. b) zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění účinném ke dni vydání napadeného rozhodnutí (dále jen „správní řád“), přiznána jednorázová peněžní částka ve výši 60 000 Kč.

V odůvodnění rozhodnutí žalovaná vyšla z ustanovení § 1 odst. 3 zákona č. 261/2001 Sb., podle něhož *se za účastníky národního boje za osvobození podle tohoto zákona považují též občané České republiky, kteří v době od 15. března 1939 do 8. května 1945 byli z rasových nebo náboženských důvodů soustředěni do vojenských pracovních táborů na území Československa v jeho hranicích z 29. září 1938 nebo se z týchž důvodů na tomto území ukrývali po dobu celkem nejméně tři měsíce a pokud za tuto dobu již neobdrželi jednorázovou peněžní částku podle zákona č. 217/1994 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky některým obětem nacistické perzekuce.* Rekapitulovala, že dne 13. 11. 2002 žalobce uplatnil žádost o poskytnutí jednorázové peněžní částky podle citovaného ustanovení, přičemž požadoval

zhodnotit období svého ukrývání z rasových důvodů srpen 1944 až květen 1945, které dodatečně upřesnil na dobu od září 1944 do ledna 1945. Rozhodnutím žalované ze dne 19. 12. 2005 byla žádost žalobce zamítnuta pro nesplnění zákonných podmínek. Na základě žádosti žalobce ze dne 23. 10. 2008 o přehodnocení rozhodnutí a vydání nového rozhodnutí, v níž žalobce uvedl, že byl nucen se ukrývat již v době od 3. 5. 1944 do května 1945, a s ohledem na v mezidobí vydanou judikaturu Nejvyššího správního soudu bylo ve smyslu ustanovení § 101 písm. b) správního řádu vydáno nové, nyní napadené rozhodnutí.

Žalovaná dospěla k závěru, že ukrývání žalobce lze pro účely poskytnutí jednorázové peněžní částky považovat za prokázané za dobu, kterou žalobce vymezil v původním řízení, tj. v době od 1. 9. 1944 do 23. 1. 1945, kdy byly obec Nálepkovo a její okolí osvobozeny. Ohledně žalobcem nově tvrzeného ukrývání již v době od 3. 5. 1944 do května 1945 uvedla, že tento nárok byl stížen prekluzí, neboť jej bylo nutno uplatnit nejpozději do 31. 12. 2002, poté tento nárok zanikl. Je nepřipustné dodatečně – teprve v rámci nového řízení podle § 101 písm. b) správního řádu – tento nárok rozšiřovat na delší než původně tvrzené období ukrývání. To odpovídá též ustanovení § 45 odst. 4 správního řádu, podle něhož lze předmět řízení pouze zúžit (popř. vzít žádost zpět), jeho rozšíření však umožněno není. Dobu od 3. 5. 1944 do 30. 8. 1944 (resp. 31. 8. 1944) a dobu od 24. 1. 1945 do 8. 5. 1945 proto nelze zohlednit, přičemž dobu po 23. 1. 1945 by nebylo možno zhodnotit již z toho důvodu, že Nálepkovo a jeho okolí byly po tomto datu osvobozeným územím a ukrývání se tam bylo již bezpředmětné.

Rozhodnutí žalované napadl žalobce žalobou ze dne 29. 6. 2009, ve které žádal obnovu řízení se zohledněním skutečné doby ukrývání se v době od 3. 5. 1944 do 8. 5. 1945, tedy po dobu delší než jeden rok. Trval na době ukrývání v celém uvedeném rozsahu, přičemž uvedl, že po datu 23. 1. 1945 se ukrýval tak dlouho proto, jelikož v Nálepkově byla „německá dědina“. Gardisti s četníky zde chodili do romské osady a chtěli osadníky pobít, proti čemuž se osadníci (mezi něž patřil i žalobce) nemohli nijak bránit. Ukrývání skutečně trvalo až do 8. 5. 1945, tedy do ukončení války, jelikož gardisti neustále vyhrožovali zabitím. Pokud někoho zadrželi, byl tento člověk krutě mučen, podle vzpomínek žalobce byl jeden z osadníků při těchto aktivitách četníků zabit. Svá tvrzení ohledně doby ukrývání žalobce doložil písemnou svědeckou výpovědí pana Š. H., nar. X, ve které se uvádí, že se v době druhé světové války společně se žalobcem ukrývali v lese Hegen, jelikož je gardisti ohrožovali na životech. Žalobce znal už jako dítě, rovněž jeho rodiče i sourozence. Rodina žalobce si udělala v lese úkryt z chvojí jako ochranu před nepřízní počasí, přičemž stejně to dělali i ostatní Romové z osady. Svědek byl již starší, a proto se občas postaral i o jídlo. Chodil tajně na pole nebo i krást, případně žebrat do 2 km vzdálené dědinky Velká Hamra. O jídlo se pak dělil i s rodinou žalobce.

Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 4. 2. 2010, č. j. 36 Ca 23/2009 – 22, napadené rozhodnutí žalované zrušil pro vady řízení a věc vrátil žalované k dalšímu řízení. Současně nepřiznal žádnému z účastníků náhradu nákladů řízení. V odůvodnění soud konstatoval své zjištění ze správního spisu, že ohledně tvrzeného ukrývání žalobce od ledna 1945 do května 1945 žalovaná neprovedla žádné dokazování. Poukázal na rozhodnutí Ministerstva obrany ze dne 29. 10. 2004, č. j. 335339/02/2004 – 7542, a rozhodnutí ministra obrany ze dne 25. 1. 2005, č. j. 335 339/02-R/2005-7542, kterým byl zamítnut rozklad proti tomuto rozhodnutí a toto rozhodnutí bylo potvrzeno, když v rámci tohoto řízení žalobce uváděl dobu ukrývání od 3. 5. 1944 do počátku května 1945.

Krajský soud konstatoval, že je sice pravdou, že veškerá tvrzení o ukrývání se jsou v případě žalobce tvrzeními jiných osob. Žalobce byl v uvedené době dítětem (nar. X) a logicky si přesnou dobu ukrývání nemůže pamatovat. To ovšem nezbavuje žalovanou povinnosti zkoumat (v místě ukrývání), zda nebyl u občanů romského původu nadále důvod ukrývání se až do konce

války, tedy i po 23. 1. 1945, a to v důsledku chování jiných osob než nacistů. V tomto směru žalovaná neučinila ve svém řízení žádné dokazování a její tvrzení o nedůvodnosti dalšího ukrývání i po osvobození obce není důkazně doloženo. Krajský soud proto, odkázav na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 2. 2008, č. j. 4 Ads 46/2007 – 69, dospěl k závěru, že je na žalované, aby ohledně období od ledna 1945 do května 1945 provedla dokazování v takovém rozsahu, aby byly odstraněny pochybnosti ohledně rozdílných skutečností podle tvrzení žalobce a těch, které plynou z historických faktů, vztahujících se k uvedenému období. Pokud se týká doby od května 1944 do září (resp. konce srpna) 1944, je sice pravdou, že žalobce tuto dobu netvrdil v původní žádosti ze dne 13. 11. 2002, tvrdil ji ovšem v řízení u Ministerstva obrany, které probíhalo souběžně. Mimo to krajský soud poukázal na rozpor v rozhodovací činnosti žalované, když v paralelní věci I. Č., sestry žalobce, která byla v době ukrývání o 3 roky mladší než žalobce, žalovaná dobu ukrývání se z rasových důvodů uznala již od 3. 5. 1944 do 23. 1. 1945, a je proto nelogické, aby toto období nebylo uznáno rovněž v případě žalobce, když obě nezletilé děti se zajisté ukrývaly společně se svou matkou.

Rozsudek Krajského soudu v Brně napadla žalovaná (dále též „stěžovatelka“) kasační stížností ze dne 18. 3. 2010, podanou z důvodu podle ustanovení § 103 odst. 1 písm. a) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“). Navrhla, aby Nejvyšší správní soud napadený rozsudek Krajského soudu v Brně v plném rozsahu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení. V napadeném rozsudku krajského soudu stěžovatelka spatřovala nesprávné posouzení otázky podmínek vzniku nároku na jednorázovou peněžní částku podle § 1 odst. 3 zákona č. 261/2001 Sb., zejména pak byla krajským soudem zcela opomenuta zásada dispoziční. Poukázala na to, že v rámci předchozího řízení k vydání původního – zamítavého rozhodnutí žalované ze dne 19. 12. 2005, jí byla ze strany žalobce předložena svědecká výpověď pana Š. H., podle níž ukrývání začalo krátce po obsazení obce Spiše Němci, tzn. v září 1944, a skončilo po osvobození Nálepkova dne 25. 1. 1945. Stejně tak ve svědecké výpovědi pana E. H. bylo ukrývání ohraničeno začátkem září 1944 jako dobou krátce po Slovenském národním povstání a datem 26. 1. 1945. Sám žalobce pak v řízení prohlásil, že poté, co viděli, jak Němci vypalují vesnice, začali se skrývat v lese; takto byli schováni od září 1944 do ledna 1945; aby přežili, chodili po nocích žebrať po dědinách. Žaloba proti původnímu rozhodnutí žalované ze dne 19. 12. 2005 byla zamítnuta rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 20. 2. 2007, č. j. 32 Cad 5/2006 – 18, z důvodu nevěrohodnosti a rozpornosti údajů žalobcem uváděných. Zdůraznila, že teprve poté, co žalobce podal dne 23. 10. 2008 žádost o přehodnocení původního a vydání nového rozhodnutí, nově tvrdil ukrývání v období od 3. 5. 1944 do května 1945. Na podporu svého nároku doložil svědectví Š. H., potvrzující ukrývání se v tomto (delším) období, přičemž se jedná o tutéž osobu, která v dřívějším řízení dosvědčila ukrývání se v období září 1944 až 25. 1. 1945. Tvrzení žalobce v řízení byla proto podle jejího přesvědčení rozporná, nevěrohodná a navíc odporující obecně známým historickým skutečnostem.

Stěžovatelka vyložila, že podle jejího názoru v řízení o přiznání jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb. nese prvotní břemeno tvrzení žadatel a pouze z jeho vyčerpávajícího a jednoznačného osobního tvrzení mohla stěžovatelka vycházet. Toto řízení je ovládáno dispoziční zásadou jak co do předmětu, tak i co do rozsahu tvrzeného nároku, jak byl tento ve smyslu § 3 odst. 2 zákona č. 261/2001 Sb. uplatněn do 31. 12. 2002. Obdobím po 23. 1. 1945 se stěžovatelka nezabývala z toho důvodu, že žalobce sám svým podáním ze dne 24. 3. 2005 svůj nárok zúžil. Tato skutečnost by navíc neměla žádný vliv na výši přiznávané jednorázové peněžní částky, neboť ta při ukrývání se trvajícím alespoň tři měsíce a kratším než jeden rok náleží vždy ve stejné a neměnné výši (tj. 60 tisíc Kč). Stěžovatelka proto trvala na právním názoru o prekluzi předmětného nároku v širším rozsahu, tvrzeném teprve v rámci nového řízení, vedeného na základě podání žalobce ze dne 23. 10. 2008. Žalobce mimo

to v řízení opakovaně uváděl, že se ukrýval (toliko) před německými vojsky. Na konto rozporu v uznané době ukrývání žalobce a jeho sestry Ireny Čonkové uvedla, že zhodnocení doby ukrývání paní Č. bylo provedeno mylně, ovšem bez dopadu na výrok rozhodnutí, tedy výši přiznané jednorázové peněžní částky.

Ve vyjádření žalobce ke kasační stížnosti ze dne 14. 4. 2010 žalobce označil kasační stížnost za neopodstatněnou a navrhl, aby byla Nejvyšším správním soudem zamítnuta. Uvedl, že se zcela ztotožňuje s napadeným rozsudkem Krajského soudu v Brně, přičemž odkázal na jeho odůvodnění s tím, že je přesvědčen, že jeho nárok na jednorázovou peněžní částku za ukrývání od 3. 5. 1944 do 8. 5. 1945 není stížen prekluzí. Následně obsáhleji analyzoval historické prameny, týkající se pronásledování Romů na Slovensku v období druhé světové války, a to zejména ze strany četníků a příslušníků Hlinkových gard, tak i německých vojsk, která na Slovensko přišla po vypuknutí Slovenského národního povstání v srpnu 1944. Poukázal na existenci zajišťovacího tábora pro Romy v Dubnici nad Váhom, který zanikl teprve po útěku strážního personálu dne 8. 4. 1945. Z historických pramenů podle žalobce vyplývá, že Romové na Slovensku byli obětmi rasového pronásledování.

Ve vyjádření stěžovatelky k vyjádření žalobce ke kasační stížnosti ze dne 28. 5. 2010 stěžovatelka setrvala na svých tvrzeních, uvedených v kasační stížnosti.

Dne 31. 5. 2010 se žalobce dostavil na podatelnu Nejvyššího správního soudu a uvedl, že se chce zúčastnit jednání společně se svojí sestrou, paní I. Č., jejíž věc je u zdejšího soudu vedena pod sp. zn. 4 Ads 72/2010. Žádostí ze dne 18. 8. 2010 žalobce požádal o ustanovení zástupce pro řízení o žalovanou podané kasační stížnosti. Usnesením Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 9. 2010, č. j. 4 Ads 68/2010 – 50, bylo rozhodnuto, že se žalobci zástupce pro řízení o kasační stížnosti neustanovuje.

Z obsahu kasační stížnosti se podává, že ji stěžovatelka podala z důvodu uvedeného v ustanovení § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. Podle tohoto ustanovení lze kasační stížnost podat z důvodu tvrzené *nezákonnosti spočívající v nesprávném posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení*. Nesprávné posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení spočívá v tom, že na správně zjištěný skutkový stav je aplikován nesprávný právní názor, popř. je sice aplikován správný právní názor, ale tento je nesprávně vyložen.

Nejvyšší správní soud nejprve posoudil zákonné náležitosti kasační stížnosti a konstatoval, že kasační stížnost byla podána včas, osobou oprávněnou, proti rozhodnutí, proti němuž je kasační stížnost ve smyslu § 102 s. ř. s. přípustná, a za stěžovatelku v souladu s § 105 odst. 2 s. ř. s. jedná zaměstnanec, který má vysokoškolské právnické vzdělání, vyžadované pro výkon advokacie. Poté Nejvyšší správní soud přezkoumal důvodnost kasační stížnosti v souladu s ustanovením § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s., v mezích jejího rozsahu a uplatněných důvodů. Na základě žádosti žalobce ze dne 31. 5. 2010 se zabýval požadavky ustanovení § 109 odst. 1 s. ř. s., podle něhož *o kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud zpravidla bez jednání. Považuje-li to za vhodné nebo provádí-li dokazování, nařídí k projednání kasační stížnosti jednání*. Vzhledem k tomu, že nebyla naplněna kritéria věty druhé citovaného ustanovení, rozhodl Nejvyšší správní soud o kasační stížnosti bez jednání.

Po přezkoumání kasační stížnosti dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že **kasační stížnost není důvodná**.

Podle ustanovení § 1 odst. 3 zákona č. 261/2001 Sb. *se za účastníky národního boje za osvobození podle tohoto zákona považují též občané České republiky, kteří v době od 15. března 1939*

do 8. května 1945 byli z rasových nebo náboženských důvodů soustředěni do vojenských pracovních táborů na území Československa v jeho hranicích z 29. září 1938 nebo se z týchž důvodů na tomto území ukryvali po dobu celkem nejméně tři měsíců a pokud za tuto dobu již neobdrželi jednorázovou peněžní částku podle zákona č. 217/1994 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky některým obětem nacistické perzekuce.

Podle § 3 odst. 2 téhož zákona je nárok nutné uplatnit písemnou žádostí u orgánu příslušného k vydání rozhodnutí nejpozději do 31. prosince 2002, jinak nárok zaniká.

Podle § 5 odst. 1 zákona č. 261/2001 Sb. výše jednorázové peněžní částky pro účastníka národního boje za osvobození za účast v národním boji za osvobození trvajícím alespoň 1 rok činí 120 000 Kč. Za každý další měsíc účasti v národním boji za osvobození se výše jednorázové peněžní částky zvyšuje o 1 000 Kč.

Podle § 5 odst. 3 téhož zákona výše jednorázové peněžní částky pro účastníka národního boje za osvobození za účast v národním boji za osvobození kratším než 1 rok, trvajícím však alespoň tři měsíce nebo alespoň dva měsíce v případě služby v partyzánské jednotce jako československý partyzán podle zvláštního zákona (zákon č. 34/1946 Sb., jímž se vymezuje pojem československého partyzána) činí 60 000 Kč.

Stěžovatelka zejména namítala, že řízení o poskytnutí jednorázové peněžní částky je ovládáno dispoziční zásadou, a ve smyslu § 3 odst. 2 zákona č. 261/2001 Sb. bylo proto třeba nárok uplatnit do 31. 12. 2002, a to jak co do předmětu, tak i co do rozsahu. Jelikož v žádosti o poskytnutí jednorázové peněžní částky ze dne 13. 11. 2002 žalobce jako období svého ukrývání uvedl srpen 1944 až květen 1945, přičemž toto období dodatečně upřesnil na dobu od září 1944 do ledna 1945, je stěžovatelka názoru, že ukrývání se žalobce lze pro účely poskytnutí jednorázové peněžní částky považovat za prokázané toliko za dobu od 1. 9. 1944 do 23. 1. 1945, kdy byly obec Nálepkovo a její okolí osvobozeny. Žalobcem teprve v rámci řízení o vydání nového rozhodnutí podle § 101 písm. b) správního řádu nově tvrzený nárok, založený na době ukrývání od 3. 5. 1944 do 8. 5. 1945 a uplatněný teprve dne 23. 10. 2008, byl podle ní stížen prekluzí a jako takový zanikl, neboť byl uplatněn po 31. 12. 2002. Stěžovatelka současně poukázala na ustanovení § 45 odst. 4 správního řádu, na jehož základě lze podle jejího názoru uplatňovanou dobu ukrývání pouze zúžit (popř. vzít žádost zpět), její rozšíření však možné není.

Nejvyšší správní soud se s touto námitkou stěžovatelky neztotožnil, nýbrž dal zcela za pravdu argumentaci krajského soudu. Nejvyšší správní soud zejména nesdílí právní názor stěžovatelky, že na základě § 3 odst. 2 zákona č. 261/2001 Sb. bylo nárok na jednorázovou peněžní částku třeba uplatnit do 31. 12. 2002, a to jak co do předmětu, tak i co do rozsahu (výše). Taková interpretace uvedené právní normy by totiž byla nepřipustně restriktivní. Pokud zákon omezuje svoji časovou působnost tak, že nárok v něm zakotvený je nutné uplatnit nejpozději do 31. 12. 2002, je toto ustanovení třeba chápat jako vymezení časové hranice, po jejímž překročení již není možné zahájit řízení. Pouze takový výklad odpovídá charakteru zákona č. 261/2001 Sb., jehož účelem je alespoň částečně napravovat křivdy, způsobené v minulosti v naší zemi vládnoucími totalitními režimy. Zákon proto ve smyslu zásady *vigilantibus iura scripta sunt* (právo je psáno pro bdělé) požadoval aktivní přístup oprávněných subjektů, spočívající v požadavku na uplatnění jejich nároků v období cca 17 měsíců od nabytí účinnosti (dne 26. 7. 2001). Tento výklad odpovídá též závěrům rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 11. 2005, č. j. 4 Ads 35/2005 – 106, kde zdejší soud na konto uplatnění nároku teprve dne 7. 1. 2003 judikoval, že *lhůta k uplatnění nároku podle § 3 odst. 2 zákona č. 261/2001 Sb., stanovená zákonem do 31. 12. 2002 je lhůtou prekluzivní (propadnou); jejím marným uplynutím nárok zaniká. Zmeškání lhůty nelze prominout.*

Ustanovení § 3 odst. 2 zákona č. 261/2001 Sb. však nelze interpretovat tak (jak činí stěžovatelka), že po uplynutí lhůty k uplatnění nároku na jednorázovou peněžní částku,

tj. po 31. 12. 2002, již nelze měnit časový rozsah nároku, v tomto případě dobu ukrývání. To by bylo v rozporu jak s účelem tohoto ustanovení, který byl vyložen výše, tak i s reálným průběhem tohoto specifického řízení, když často teprve v jeho rámci je na základě dokazování možné vymezit přesnou dobu ukrývání se a tomu odpovídající výši jednorázové peněžní částky. Nepřiměřenost restriktivního výkladu stěžovatelky je ještě výraznější při zohlednění skutečnosti, že v době ukrývání byly oprávněné osoby často malými dětmi, a přesnou dobu si proto nemohou blíže pamatovat, přičemž jejich rodiče, se kterými se zpravidla ukrývali, často již nežijí. Výklad prosazovaný stěžovatelkou by proto nejen že fakticky naváděl oprávněné osoby k umělému nadsazování uplatňované doby ukrývání „pro jistotu“ (jakkoli v tomto konkrétním případě není nadále možné nárok uplatnit), ale byl by též v příkrém rozporu s názorem vyjádřeným v rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 2. 2008, č. j. 4 Ads 46/2007 – 69, publikován pod č. 1585/2008 Sb. NSS, a navazující judikaturou zdejšího soudu.

Takový výklad by byl rovněž nesouladný se základními zásadami činnosti správních orgánů, mimo jiné s § 2 odst. 3 správního řádu, podle něhož *správní orgán šetří práva nabytá v dobré víře, jakož i oprávněné zájmy osob, jichž se činnost správního orgánu v jednotlivém případě dotýká (dále jen „dotčené osoby“), a může zasahovat do těchto práv jen za podmínek stanovených zákonem a v nezbytném rozsahu*. V neposlední řadě by pak odporoval obecným závěrům judikatury Ústavního soudu, který například v nálezu ze dne 2. 6. 2005, sp. zn. I. ÚS 605/03, publikován pod č. N 114/37 SbNU 475 (dostupný z: <<http://nalus.usoud.cz>>), vyložil: *Jak již Ústavní soud několikrát vyslovil, účel a smysl právních předpisů není možné hledat pouze ve slovech a větech toho kterého předpisu, ve kterém jsou také vždy přítomny i principy uznávané demokratickými právními státy. Lze říci, že tyto zásady platí tím spíše v řízeních, ve kterých dochází k aplikaci zákonů, kterými se demokratický právní stát snaží reagovat na krůdvy vzniklé za minulého nedemokratického režimu, jenž byl zákonem č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu, označen za zločinný, nelegitímí a zavrženíhodný*. Přiměřeně lze aplikovat rovněž vývody nálezu ze dne 27. 11. 2002, sp. zn. IV. ÚS 691/01, publikován pod č. N 148/28 SbNU 341, v němž Ústavní soud uvedl, že *smyslem zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, je zmírnit následky některých majetkových a jiných krůd, učiněných v rozhodném období (§ 1 odst. 1). Z tohoto pohledu není možno při aplikaci tohoto zákona postupovat příliš restriktivně a formalisticky, nýbrž naopak je nutno používat jej velmi citlivě, vždy s ohledem na okolnosti konkrétního případu a zejména s ohledem na citovaný smysl a účel tohoto zákona. Nelze proto v žádném případě připustit situaci, kdy zcela zjevně oprávněný nárok, vyplývající z tohoto zákona, je popřen pouze na základě formálního pochybení v označení povinného subjektu (...)*.

Lze tedy shrnout, že nárok na poskytnutí jednorázové peněžní částky na základě zákona č. 261/2001 Sb. bylo podle § 3 odst. 2 tohoto zákona nutno uplatnit do 31. 12. 2002, a to co do důvodu, nikoli však co do rozsahu doby ukrývání se, když tuto bylo možné přesně vymezit teprve v rámci dokazování v řízení před správním orgánem. Aplikace dispoziční zásady na řízení na tomto závěru nic nemění a krajský soud v tomto ohledu nijak nepochybil, jak namítá stěžovatelka. Použití ustanovení § 45 odst. 4 správního řádu, podle něhož *může žadatel zúžit předmět své žádosti nebo vzít žádost zpět; toto právo nelze uplatnit v době od vydání rozhodnutí správního orgánu prvního stupně do zahájení odvolacího řízení*, na tento případ se pak z uvedených důvodů jeví jako nepřiměřené, když dobu ukrývání se nelze samu o sobě hodnotit jako předmět žádosti. Na tento případ proto není přílehlavá ani aplikace ustanovení § 41 odst. 1 správního řádu, zakotvujícího prominutí zmeškání úkonu jako základní formy navrácení v předešlý stav, a zejména ani odst. 8 téhož ustanovení, který upravuje mimo jiné možnost rozšíření předmětu podání a podle něhož *požádat o povolení změny obsahu podání účastník může pouze do vydání rozhodnutí (§ 71). Správní orgán může povolit zpětvzetí nebo změnu obsahu podání jen v případě, že podatelé hrozí vážná újma; tím není dotčeno ustanovení § 45 odst. 4. Ustanovení odstavců 2 až 4, 6 a 7 platí obdobně*. Je přitom třeba podotknout, že možnost aplikace posledně citovaného ustanovení stěžovatelka v napadeném rozhodnutí zcela pominula. Ani vydání napadeného rozhodnutí jako nového

rozhodnutí ve smyslu § 101 písm. b) správního řádu, kterým bylo vyhověno žádosti, která byla dříve pravomocně zamítnuta, na uvedených závěrech nic nemění. Nové rozhodnutí je totiž vydáváno v rámci nového řízení, v němž je v souladu s ustanovením § 102 odst. 8 správního řádu obecně třeba postupovat podle ustanovení platných pro řízení v prvním stupni.

V dalším řízení bude nutné, aby stěžovatelka zohlednila, jak na to správně poukazuje krajský soud, že dobu od května 1944 do srpna 1944 sice žalobce netvrdil v původní žádosti ze dne 13. 11. 2002, tvrdil ji ovšem v řízení u Ministerstva obrany o vydání osvědčení o účasti na národním boji za osvobození podle § 8 odst. 2 zákona č. 255/1946 Sb., o příslušnících československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje za osvobození, ve znění zákona č. 101/1964 Sb., které sloužilo jako základní podklad pro vydání napadeného rozhodnutí. V řízení u Ministerstva obrany přitom žalobce v podání ze dne 18. 11. 2002 (tedy před 31. 12. 2002) tvrdil dobu ukrývání od roku 1944 do roku 1945, podáním ze dne 21. 11. 2003 tuto dobu konkretizoval na období od 3. 5. 1944 do začátku května 1945, přičemž na tomto vymezení po zbytek řízení setrval. Je zarážející, že v paralelní věci I. Č., sestry žalobce, která se ukrývala společně se žalobcem a jejich matkou, stěžovatelka pracovala s dobou ukrývání se od 3. 5. 1944 do 8. 5. 1945, přičemž blízké souvislosti mezi oběma případy si stěžovatelka byla dobře vědoma a ve svých podáních na ni opakovaně poukazuje. Rozdílné posouzení obou podle všeho skutkově shodných případů toliko přispívá k závěru o vadách řízení vedeného stěžovatelkou, přičemž obhajoba stěžovatelky, že zhodnocení doby ukrývání se paní Č. bylo provedeno mylně (ačkoli bez dopadu na výrok rozhodnutí, tedy výši přiznané jednorázové peněžní částky), tento závěr jen potvrzuje. Stěžovatelka nedbala na ustanovení § 2 odst. 4 správního řádu *in fine*, které správnímu orgánu ukládá, *aby při rozhodování skutkově shodných nebo podobných případů nevznikaly nedůvodné rozdíly*.

Jak vyplývá z právě uvedeného, krajský soud učinil správně, když současně se zrušením napadeného rozhodnutí stěžovatelce uložil provést další dokazování, týkající se ukrývání žalobce v období od 23. 1. 1945 do 8. 5. 1945, přičemž je zejména třeba poukázat na skutečnost, že zákon č. 261/2001 Sb. nepracuje toliko s pronásledováním ze strany okupujících (německých) vojsk, a nárok na jednorázovou peněžní částku za toto období proto nelze paušálně negovat s odkazem na osvobození spíšské obce Nálepkovo a jejího okolí dne 23. 1. 1945. Mimo to bude třeba, aby stěžovatelka v dalším řízení provedla řádné dokazování rovněž ohledně žalobcem tvrzeného ukrývání se v období od 3. 5. 1944 do 31. 8. 1944, když tímto obdobím se v případě žalobce (na rozdíl od jeho sestry, které byla i tato doba ukrývání se uznána) zatím blíže nezabývala. To ovšem nemění nic na povinnosti stěžovatelky vyrovnat se v dalším řízení s rozpory v tvrzeních žalobce, jakož i výpovědích svědků učiněných v průběhu řízení.

Jakkoli lze stěžovatelce dát za pravdu v jejím přesvědčení, že v řízení o přiznání jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb. nese prvotní břemeno tvrzení žadatel a pouze z jeho vyčerpávajícího a jednoznačného osobního tvrzení může stěžovatelka při řízení vycházet, bude nutné, aby stěžovatelka v dalším řízení a zejména dalším dokazování plně respektovala závěry klíčového rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 2. 2008, č. j. 4 Ads 46/2007 – 69, publikován pod č. 1585/2008 Sb. NSS (dostupný z: <www.nssoud.cz>), v němž zdejší soud na základě historických pramenů provedl bližší rozbor životních podmínek Romů na Slovensku v období druhé světové války a na jeho základě judikoval, že *pronásledování Romů z rasových důvodů na Slovensku započalo již 23. 6. 1939 a trvalo nejméně do 8. 4. 1945. Z tohoto pohledu pak vypuknutí Slovenského národního povstání a situace nastalá po něm není pro posouzení nutnosti ukrývání romského obyvatelstva nikterak významná. Tvrdí-li tedy stěžovatel, že se ukrýval v letech 1944 až 1945 z rasových důvodů, není důvod mu nevěřit a je třeba z jeho tvrzení při posuzování podmínek nároku vycházet. Pokud jde o prokázání pojmu „ukrývání se“, je otázka, jakými důkazy by mělo být ukrývání se prokazováno, a to zvláště u osob romského původu. Nežijí-li již osoby, s nimiž se Romové ukrývali,*

*pak je obtížné, ne-li nemožné, toto ukryvání prokazovat, a je rovněž třeba v této důkazní nouzi vycházet z tvrzení žadatelů, neboť tato tvrzení (pokud jsou v souladu s historickými možnostmi a skutečnostmi) nelze vyvrátit a nelze vyloučit, že situace v nich tvrzená nastala. (...) Obecně lze říci, že z hlediska historických souvislostí by nebylo lze vyvrátit tvrzení o ukryvání se Romů na Slovensku po celé období, tedy po období od roku 1939 do roku 1945. Žalovaná stěžovateli vytýká, že dobu ukryvání se měnil. V tomto směru jí sice lze přisvědčit, avšak pak bude muset vycházet z té doby, kterou stěžovatel upřesňuje v žalobě a která je obsažena i ve všech jeho dalších podáních. (...) Je-li tedy pronásledování Romů z rasových důvodů na Slovensku v letech 1939 až 1945 historicky známou skutečností, pak k prokázání vzniku nároku podle § 1 odst. 3 zák. č. 261/2001 Sb. postačuje, tvrdí-li taková osoba, že se na území v této době ukryvala a toto tvrzení dokládá listinnými důkazy o svědectví osob tuto skutečnost potvrzujícími. Za prokázanou se považuje při nejmenším ta doba ukryvání, o níž nevznikají žádné pochybnosti ani při rozdílných údajích plynoucích z jednotlivých podkladů pro rozhodnutí. Právní názor zaujatý v tomto rozsudku, publikovaném ve sbírce rozhodnutí zdejšího soudu, byl následně převzat například do rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 3. 2008, č. j. 4 Ads 51/2007 – 57, a stal se součástí konstantní judikatury Nejvyššího správního soudu, kterou je v rámci aplikace práva ze strany krajských soudů, jakož i správních orgánů třeba respektovat ve zvýšené míře, kdykoliv jsou krajské soudy či správní orgány *pro futuro* (do budoucna) povolány posuzovat tutéž či obdobnou situaci, resp. právní otázku.*

Závěrem lze pro úplnost poukázat na závěry usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 4. 2009, č. j. 8 Afs 15/2007 – 75, publikován pod č. 1865/2009 Sb. NSS, týkající se situace, kdy Nejvyšší správní soud kasační stížnost zamítne a částečně nahradí či doplní odůvodnění rozhodnutí krajského soudu, přičemž v takovém případě Nejvyšší správní soud také zčásti mění závazný právní názor vyložený krajským soudem ve zrušujícím rozsudku. Ten je podle § 78 odst. 5 s. ř. s. určující pro další postup správního orgánu a jeho respektování pak soud posuzuje v případě další žaloby. Jak žalovaný, tak i krajský soud v dalším řízení musí vycházet z toho, že o žalobě bylo rozhodnuto rozsudkem, který je třeba pojímat v jednotě s rozhodnutím o kasační stížnosti. To znamená, že pro správní orgán je závazný právní názor krajského soudu korigovaný právním názorem Nejvyššího správního soudu.

Na základě výše uvedených důvodů dospěl Nejvyšší správní soud po přezkoumání rozsudku Krajského soudu v Brně, jakož i napadeného rozhodnutí stěžovatelky a veškeré spisové dokumentace k závěru, že nebyl naplněn tvrzený důvod podání kasační stížnosti podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. za použití ustanovení § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s. Kasační stížnost proto není důvodná a Nejvyšší správní soud ji podle § 110 odst. 1 poslední věty s. ř. s. zamítl.

O nákladech řízení o kasační stížnosti rozhodl Nejvyšší správní soud ve smyslu ustanovení § 60 odst. 1 s. ř. s. ve spojení s § 120 s. ř. s. tak, že vzhledem k tomu, že stěžovatelka neměla ve věci úspěch a žalobci žádné důvodně vynaložené náklady nevznikly, žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

P o u č e n í: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 29. září 2010

JUDr. Dagmar Nygrínová
předsedkyně senátu